

Laczkó Pál

Magasles, avagy egy érzület kifeslése

„Vasútnál lakom. Erre sok vonat jön-megy...”

(József Attila)

I.
Írja:

Hosszabb időnek kellett eltelnie, mit szépítsem, valamivel több mint egy évnek, míg felfogtam, mi az értelme annak, hogy az íróasztalnál ülve, tollal a kezemben, előttem üres papírlapok - nem látok rá a városra. Még a toronyház felső emeletei is kiesnek a látóteremből, mert az egyik ablakkeret eltakarja, így annak megpillantásához is, ki kell mozdulnom eredeti helyzetemből. Bosszantott a dolog, nyújtogattam is eleget a nyakamat, de nem láttam annyit, mint amennyit a város eleven mozgásának, dodzsem-lüktetésének érzékelése kínál. Ezért pattantam fel gyakran a széke mről, mintha rúgó lökött volna talpra. Kezdetben, közvetlenül a beköltözésünk után, több volt, mint ígélet az a látvány, amely ilyenkor felkínálkozott. Mégis elszalasztottam a kedvező pillanatot. Legalább félévíg a lakás vett igénybe, s észre sem vettem mi múlt el, mígnem nyár elején letekintve már semmit sem ígért a látvány. Elkopott. Anélkül, hogy észrevettem volna. Ennek ellenére a kíváncsiság nem veszett ki belőlem. Egészen mostanáíg foglalkoztatott, hogy dobogót ácsoltatok, szőnyeggel fedem be és erre állítom az íróasztalt meg a széke met, hogy a rálátás kényelmét biztosítsam. Ma délelőtt azonban, miközben néhány érvényes mondatért gyürkőztem magammal, és a városhoz depressziósan semmi közöm sem volt, s folyamatosan ülve maradtam és így tekintetem az üres égre, s mint abszolútumot láttam, amitől az ablak olyan vak lett mintha az ég tapadt volna rá, ekkor a város egységes habmasszává állt össze, elkülöníthető összetevői nélküli egésszé - mire megértettem, hogy ha valaha is érvényeset akarok írni arról, ami ott alant zajlik, akkor nem szabad, hogy elveszek benne, hanem a tudásomból (a város tudásából) építkezve sokkal általánosabb síkra kell felemelnem a megírandóm szintjét.

II.

Írja:

Még győzelemnek se tűnt, illetve annak legkevésbé. Elégedettségfélét nyomozott még, de azt sem talált. Csak nézte a buszokat, ahogy kisiskolások módján a kívánt helyre szoros rendben felsorakoztak. Éjszaka már nem ébred föl, amikor majd a motorokat járatják a fagy ellen; vagy ha mégis, mert a túlfűtött lakást még mindig nem szokta meg s álmából felérezvenyugodtan kinyitja résnyire az ablakot egy kis hideg légáram kedvéért, teheti, mert a túrátzatott motorok sűrű gáza nem nyomul fel idáig, s nem ül meg a lakásban. Hiszen kezdettől az lett volna a természetes, hogy odaállnak ahová most, nem pedig az épület elé, az ablakok alá. Mindent úgy kell kiharcolni, még ezt a semmiséget is, mondta valaki ma a lépcsőházban. A felfúvódott mérgespulyka szerepében örökké. Nem neki való. Fáradt mostanában mindig. Mintha ilyesféle állapotot nem is élt volna át.

Reggelre hó esik (ezért aludtam nyugtalanul? - kérdezi magában), a buszok már mind szolgálatban, helyükön téglalap alakú, méretes párhuzamos foltok a fehérségben. Fogalma sincs miért az egységes fehér lepелnek ezek az ablaklyukai, amelyeket mintha négyszögletes vasalókkal égettek volna ki a hóból, büntudatot kelt benne, egészen a szorongásig. A lehető legrosszabb előjelnek veszi. Világosan szétválk benne a látvány mint tőle eredő tett, ami nem tudni miért kárhóztatható, valamint képződik a következmények oldaláról várakozás is, a kiszámíthatatlan büntetéssel.

Amikor a földgyalu és a markoló minden újabb erőpróbánál nekibuzduló zúgása - mint a fogfűrógépé, amikor anyagot ér - először rendíti meg, mégsem gondolja, hogy ez lenne a nem várt vezeklés. Folytatódik, motyogja. Alátekint a városra, ahol a nyüzsgés kifejezetten elfoglalt társadalom képét mutatja. Szemben most kel fel a Nap, de menten belefulladás a februári ködbe. Így sodródik nyugat felé sötétedésig, tapasztaltam. Vissza-veszi a Napról a tekintetét a városra. Anélkül, hogy az eddigiekben felfedezett volna némi személyeset, ami megszüntette volna külső és belső irdatlan távolságát, nem szívesen távozott az ablaktól. Eredménytelenül várt. Erőtlenség ömlött szét rajta, aminek semmi köze a téli betegségek utáni legyengüléshez, vagy a kimerítő fizikai munka hatásához, mégis szinte összerogyott. Átadta magát a tehetetlenségnek - így állt a város fölött.

III.

Írja:

Február vége: Mátyás jeget talált, tehát tört, mindjárt itt van március, gondolhatta ma bárki az erős olvadásban, a ház körüli latyakban csúszkálva. Talán az évszakváltás sokáig nem odázható ténye miatt lep meg este a látvány: a toronyház derekánál az egyik ablakban még mindig ott a karácsonyfa. Színes égői most is olyan meghittén világítanak, mint karácsony estéjén. Eltűnődöm, ki lakhat azon a harminckét négyzetméteren, miért ragaszkodik ennyire a szent este emlékéhez, milyen fára rakhatott villanygyertyákat? Legbiztosabban az utóbbira válaszolhatok. Bármiféle praktikához folyamodott is, a vágott fenyő mostanra halcsontvázra emlékeztetne, tüit pedig még mindig nem sikerült

volna mindenholnan felszippantani a legkitünőbb porszívóval sem. Csakis kádban nevelt, ágait a növényi geometria szabályosságával sarjasztó szobafenyőről lehet szó. Azt viszont olyan kényesnek ismerem a virágüzletek kirakatából, hivalkodó irodaszobákból, hogy drótokkal és csipeszekkel én nem merném megterhelni, ha a mi lakásunkban is lenne. Ezek szerint ez sem olyan egyértelmű miként feltételeztem. Időközben kialszanak sorban az ablakok. Már csak három helyen látszik lakásfény. Várom, meddig tart ki az én távoli fenyőfám.

Most szívesen használnám a távcsövem, de csak a csillagászati beállítóját, célzó készülékét vehetném elő. Innen, ebből a szögből mit tudnék meg? Legfeljebb valaki kukkantónak minősítene, ha felfedez.

Ha semmi biztosat nem is tudhatok meg - határozom el, amikor pontban háromnegyed tizenegykor kialszanak a színes gyertyák -, legalább a napot ne mulasszam el, amikor utoljára látom. Abból se vonhatok majd le messzemenő következtetést, a tény, az utolsó nap mégis izgat. Azt is el kell még döntenem ingerel-e az ünnepnek ilyenfajta prolongálása. Igazán komolyan lekötni sem akarom magam: mégiscsak akadhat esti elfoglaltságom, ami miatt elmulasztom az első karácsonyi fények nélküli napot.

IV.

Írja:

Bármilyen irányba tekintek, nincs a látómezőmnek olyan sávja, amelyben ne folya építkezés vagy szembeötlően befejezetlennek tűnne valami. Lakóház, üzletek, közhivatal, utak. Mondják, hogy a városokban az idő is jelen van - érzékelhető. Itt az időből csak a legrosszabb jelen látszik. Mindig azt gondoltam, az épületek életkora, a más-más időszakból származó városeelemek teszik ki ezt a bizonyos időt. Rá kellett jönnöm, hogy több köze van ehhez azoknak, akik építik, akik átélik az ebből fakadó kényelmetlenségeket, akik tanúi a változásoknak, majd részesei az eredménynek. Patinás városok egyetlen időrétegéhez generációk kellene. Ezért tűnnek tartós időkonzerveknek, romolhatatlannak a puszta oromfalak, esetleg egy csonka oszlop.

Nézem az ideiglenes építményeket a néhány évre szántakat, az átmenetileg használtakat, az építők kiszolgáló bódéit, szerszamos kamráit, konténeröltözőit, a lefedésre váró patakat, az utat, amelynek leendő útvonala már kijelöltetett, a két-három évenként vándorlásra vagy változtatásra kötelezett üzleteket, intézményeket, s biztos vagyok benne, hogy a befejezetlenség állapotában zárul az életem, a véglegeset, az egy egységnyit, amit az újabb követne, nem fogom egészében látni, de a gyermekeimnek is rég elmúlik már a gyermekkora, s talán több generáció is jön, amikor még mindig ugyanabban az időben topognak, amelyben most én, az akkor már rég porladó.

Sokallom az időt? A várható egyéni élettartamhoz képest mindenképp. Még sincs bennem a gyomláló kertész erőszakossága, nem úgy hajlok a város fölé, mint aki innen is, onnan is kitépne egy-egy túlélő épületet, alkalmi tákolmányt. Inkább azzal a derével must-rálok mint egy esetlen kamaszlányt, aki éppen kinövi a szögletességeit és holnap talán már semmi sem látszik a tegnapi esetlenségéből. Csak hát: más egy kamaszlány és más egy város.

V.

Írja:

Sűrűn tapasztalom, meggondolandó még az is, hogy ami van, az sem létezik igazán, hiába vagyok bizonyos afelől, hogy az a négyemeletes lakótömb, amelynek legfelső emeletéről alátekintek, valóban itt áll, ha mások (sokan) elég gyakran úgy tesznek, mintha errefelé néptelen bozótos vagy lakatlan sík mező húzódná.

Kik ők, ezek az érzéketlenek?

Szükségüket végző emberek, mindkét nemből és minden korosztályból. A szükség pedig nagy úr! - mondjuk, s ezzel egyetértek. Már amikor az első esetre véletlenül rápillantottam nem háborgtam az illetőnek rejtett, nekem innen nyílt színi akciója miatt. A szükség törvény volt, állapítottam meg, bár a meglepetés közrejátszott abban, hogy türelmesbe forduljak. Azóta is ilyen maradtam. Hiszen szükségükben hova is fordulnának azok, akiket az előttünk lévő helyijárat végállomás - amely évek óta ideiglenesen van itt - elkap valamilyen sürgetés. Márpedig tudjuk: ahol legnagyobb a szükség, ott közel a segítség. Forgalmi iroda van, toalett nincs, takarásnak, rejtőzésnek ugyan megfelel az épület, elég mögéje szaladni, máris kiiktatódtak abból a közegből, amelyben halaszthatatlan jelzést kaptak, s máris könnyíthetnek magukon. Bár nem lóghatok örökké az ablakban, szinte nap mint nap akad néhány eset, amely véletlenül a szemem elé kerül. Előbb a szégyen és az ürítés viszonya foglalkoztatott, majd a szégyenérzet térbeli határai, utóbb - rendszerező hajlamom miatt - a szükség elvégzésének módozatai, fajtái, egyéni variánsai. Az esetek számszerűsége ugyanis elérte azt a mennyiséget, amikor erre már mód nyílik. S e ponton csodálkozásomnak kell hangot adnom a változatosság nagyszerűségének láttán, s nem kevésbé a jellemre és a pillanatnyi fizikai állapotra - nem is beszélve az életkorról - rávilágító egyéni megoldásokra. Mindezt bárki könnyűszerrel tanulmányozhatja, innen ebből a létező épületnek bármely keletre néző ablakából, amelynek többszáz szeme nem hat azokra, ott. Pedig a szégyenérzetük ép és működik, hiszen az állomás épülete mögé húzódtak.

VI.

Írja:

A hétköznapiakat ritkán használjuk ki olyan semmiségekre mint például egy alkony csendes lefolyásának óvatos, érzékeny, átélő követése. Mai világunkban - a megrögzött álmodozókat leszámítva - aligha akad olyan józan és túltáplált, a dolgai után loholó egyén, aki az ilyen szándék megfontolását is akár, ne tekintené időpocsékolásnak. (Szándékot mondok, nem vágyat, esetleg lelki érintettséget, mert az utóbbiaknak már a meglétében is nehéz hinni.) Ezért aztán gyakran hallani a szokásos otthoni tevés-vevés közben, egy véletlen kipillantás után: „Jé! Már besötétedett.” Ezt nem a sötétségből alapítják meg, hanem a városi világítás erejéből, s a szemközti sokszáz ablak határozottá váló kivilágosodásából. Megtorpanunk. Keressük az okát. Kizárjuk, hogy a fényparádé bilincselne le. A fény mégis szerepet játszik álmétkedésünkben. Jelzése valaminek, amit akkor értünk meg, amikor tetten érzük, amint villanyt gyújtunk éppen szemközt - valakivel. A nappali közömbös szürke betontömbök megelevenedtek, szerte ameddig ellátunk, zajlik valami, ezren és ezren élnek az életüket, kíváncsian nézzük a róluk érkező fényjeleket, s bár már mi is elég korán felkapcsoltuk a közös helyiségben a lámpákat, azt tettük tehát amit annyian mások, mégsem gondoljuk, hogy más mindenben is megegyeznénk. Kísért

ugyan a közhely, hogy azok is mind ugyanolyanok mint mi, esti programjuk sem különbözik, sorrendjében sem a miénktől, ám *adunk magunkra*, s ha a saját esteket családi körben, vagy magányosan éljük át, s az otthon magát is egyedül csak a miénkének, ránkszabottnak képzeljük, azt kell gondolnunk, ezer és ezer titos birodalom felől érkezik hozzánk jelzés, amelyek legalább olyan messze vannak tőlünk, mint a csillagvilágok, amelyekre, innen a városi világítás leszűkített ege fölül rálátunk a páratlan, kemény februári hidegben. E váratlan felfedezésben visszanyertük volna az alkonyi áhítatot, amelyre nem vesztegettük időt? Nem tudhatni, mert nem engedünk az elgyengülésnek - dolgunk van. Majd amikor már kifogytunk sürgető dolgainkból és lassú minden, s az otthon elárasztja a bensőségesség, amelyből a következő nap kényszeríti ránk kötelező nyugovóra tértünk, oly jól esik megint vetnünk egy újabb pillantást a kinti fényekre. Esetleg lekapcsoljuk magunk mögött a lámpát - a többieket talán már úgyszólván zavarnánk - s látjuk, ahogy itt is, ott is kialszik egy-egy otthon, visszahull az épület közösen közömbös csöndjébe. Egyszerűbben maradnak, felgyorsul a lemorzsolódás. Végül alig pár világos négyzet látszik már, azok kitartanak. Sokáig. Fölértékelődik az íróasztal éjjeli lámpája. Mintha köszönnél a szemköztieknek. Könyvvel a kezében a fénykörbe telepedsz. Most már feltételezed, hogy legalább egy ablaktábla mögött ugyanúgy, ugyanazért virraszt valaki. Mintha nem hívhattak volna például orvost, ilyentájt a nyugösebb csecsemők is elszenderednek, s hát hétköznap van, egymás testének is másként adózik férfi és nő.

VII.

Írja:

Az elvonuló májusi zápor nyomában kettős szívárvány. A külső ív inkább csak sejtetem. Mégis olyan, mintha riszálná magát a természet. Elfordulok. Később, ahogy kiderül az ég és eltűnik a dupla színjáték, valahogy megnyugtató a természet. Hiányzik belőle az ígéretés. Semmi kecsegtetés, csak az esőáztatta város, a hegyek, a tavasszöld fák, az akácok felvert habféhérje, az átmosott levegő. Így: minden rendben.

VIII.

Írja:

Ijesztő váratlansággal töltötte ki a látóterét. Összerándult, felült. A toronydaru állt. Gémje bele sem fért az ablakkeretbe, olyan közel telepítették. Eddig reggelente az üres ég, most meg ez a vasmonstrum. Hiába, hogy a város keskeny völgyben hosszan húzódik, a negyedik emelet magasából, különösen a fekhelyéről, vagy a lakás mélyéből a másik part ilyenkor már alig látszott. Mindig csak az ég. Most meg fenyegető közelségben ez a tizemeletes fémszerkezet. Ingerült lett, mintha valaki szándékosan előtetne neki, mint színészek amikor takarásban vannak. Mit nem lát majd ezután? A csövázás, gömbvasas építmény egyébként sem fed el semmit, hónapokig. A következmény... A reggeli napfény is úgy tör át rajta, hogy árnyéktalannak tűnik. A város pedig jól látható, ha az ablakhoz megy. Éjszaka, miután hazajött, ezt nem tette meg, azért érte olyan meglepetésszerűen, hogy nem a megszokott üres *egét* látja. Már hetek óta építhették, megfontolt alapossággal. El sem tudta képzelni, míg a sínek lerakásánál, a stabilitást biztosító vasbeton ellensúlyok elhelyezésénél és az alsó métereknél tartottak, hogyan lesz ebből kész daru. Ma reggel pedig itt van előtte. Mintha itt is állna majd örökké.

Ha egyszer lebontják ugyanilyen meglepetés lesz. A hiánya. Hiányozni fog? Ami elkészül általa - pótol, emlékeztet? Itt lesz: új elem. Majd számolni kell vele. Végleges lesz, ő pedig nem kell hozzá, mint tanú. Holott benne épült fel. Ki tartozik hozzá a várható épület történetéhez? Ha a daru igen, talán ő is. Vagy el fog veszni, mint a piramisok építési technológiája, s ő még a kíváncsi csodálkozás találgatásainak sem lesz a tárgya.

IX.

Írja:

Hangjuk egyformának tűnik. Legfeljebb úgy tud különbséget tenni, aszerint, hogy letről ordít-e valamelyikük, avagy felülről válaszol-e valaki, mert az utóbbi csak a darukezelő lehet. Egyébként a különbség semmi. Ugyanaz a torokhang. Érezni, ahogy a hangszálak a nyakizmokkal megfeszülnek. Néhány órán belül megszokja a csapatot (mert valahol csapatnak gondolja őket), mint a közlekedés zaját. Ők is, ő is végzi a munkáját. Olykor a füttyszavukra kapja föl a fejét. Rése a jelzésrendszerüknek. Az övék, mégis neki is kedves némely szavak között bíbelődve. Máskor a csend zavarja, s kínjában elképzei, ahogy a rákvörös nyakakon kidagadnak az erek. Kint dolgoznak. Mindenki dolgozik. Vagy munkából jön, munkahelyére megy. De mi az alapzaj?

X.

Írja:

Déli harangszó. A lusta kondulásokat nem először hallod, rég feltételezed, elektronizált, et-től ilyen. A kötél szolgálaton kívül. Te még húztad. Modernizáltsága ellenére a völgy felett, majdnem veled egymagasságban szétterülő hangok az általad láthatatlan várost egy másik, a hiánytolt időréteggel borítják. Nem nyugodsz meg tőle, túlságosan virtuális, illékony: nem betölti hivatását, hanem pótol, kiegészít ha képzeleteddel társul. Szinte nincs is, ha érzékenységed szünetel. Csak a beton várostest, a hegyek oldalán és az erdőkben okozott maradandónak fájlat sebhelyekkel.

XI.

Írja:

Már ismerem a nap évszakonkénti vándorlását a Pécskö és vonulatai mögött, mielőtt felbukkanna reggelente; tudom, melyik magas ház ablakában szeressem szemközt a hegyoldalban az alkonyi visszfényt, amikor éppen kipillantok. Megkaptam-e ettől az otthonosság-érzet nyugalmát? Vagy talán inkább menedékkemmé vált ez az ismétlődő vonulás a napok és évszakok menete szerint? Miért teszek különbséget a hely otthonossága és a természet, mint menedék között? Hogy ez az enyém? Hogy ebbe nem zavarhat bele senki? A felelet pályája lehet alkalmanként olyan vigasz, mint ez a látványív az időben?

XII.

Írja:

Máig nem tanultad meg se a vonatok menetrendjét, se a mozdonyok típusait. Vonatkatéter a város szívébe. Talán ennyi. Meg hogy te állnál minden elsuhanó ablakban. És örökké ez a robaj, ahogy helyben maradsz. Fenyőáru és olaj. Az ablakfényben mégis te állsz.

Salgótarján, 1985. január 4. - 1998. április 2., Nyugati városrész